

Arxiu de la Corona d'Aragó

Les diverses sèries documentals que integren aquest arxiu han estat en 1920 ressenyades metòdicament en la *Guía histórico-descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón*, redactada pel que en fou director, Eduard González Hurtebise. El quadre general de la classificació dels fons d'aquest arxiu ha continuat essent fonamentalment el mateix que va establir en el seu temps D. Pròsper de Bofarull i de Mascaró, llavors que reorganitzà la classificació i l'inventari de les procedències de l'antic arxiu reial i hi agregà altres diverses col·leccions, salvant-les de la destrucció o de l'esgarriament. El conjunt de les tres seccions originàries dels pergamins de les èpoques comtal i reial, dels registres de cancelleria, cartorals, actes de les corts i altres volums relacionats amb els drets patrimonials i amb els òrgans de l'administració central de la monarquia catalano-aragonesa, i dels lligalls de cartes reials en paper i d'altres documents diversos, varen constituir des de llavors un dels nuclis, el més important, de l'arxiu, enriquit per Bofarull amb aquests altres conjunts de documentació històrica: lligalls i volums del Consell d'Aragó, que, procedents de l'arxiu de Simanques, foren incorporats al de la Corona d'Aragó en virtut de R. O. de 1850; l'antic arxiu de la Generalitat o Diputació de Catalunya, el qual, degut a l'interès de l'esmentat D. Pròsper per a la seva conservació, ingressà en el de la Corona d'Aragó en 1828; una quantitat important de documents i de manuscrits procedents dels arxius i biblioteques de diversos monestirs catalans recollida en el dit arxiu en els períodes de la primera desamortització eclesiàstica i de la crema dels convents, en la primera meitat del segle XIX, i entre la qual hi ha les col·leccions bibliogràfiques remarcables dels còdexs de Ripoll i Sant Cugat; el conjunt principal de la documentació de la Junta superior de Catalunya del temps de la guerra napoleònica, i la col·lecció d'expedients i correspondència diplomàtica de l'antiga legació d'Espanya a Gènova (ingressada en l'Arxiu de la Corona d'Aragó en virtut de R. O. de 1836). Posteriorment entraren a formar part de l'Arxiu altres nuclis de documentació, dels quals el que té prou importància per a fer-ne esment especial és la sèrie de registres de l'antiga Governació general de Catalunya, que fou donada a darrers del segle passat pel Sr. Marquès de Barbarà.

Els nous ingressos estimables d'aquest Arxiu en els darrers anys són alguns nuclis importants de documentació monàstica que existien encara en els arxius de les Delegacions d'Hisenda de Barcelona, Girona i Tarragona, i que per R. O. de 1918 foren lliurats al de la Corona d'Aragó, i la sèrie de trenta-set lligalls de documents referents a la dominació napoleònica a Catalunya que formaren part de l'arxiu de l'administració francesa d'ocupació, i estigueren darrerament en la Delegació d'Hisenda de Barcelona, d'on varen passar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en compliment d'una R. O. de 1922.

Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona

L'Ajuntament de Barcelona creà l'any 1917 l'*Arxiu Històric de la Ciutat* i l'*Oficina de Publicacions Històriques* amb el propòsit d'esperar ocasió oportuna per a fer-ne una instal·lació separada, si fos possible, de la Casa de la Ciutat, en algun indret escaient dels barris antics de Barcelona. Dos anys després podia donar compliment a tals desitjos adquirint la *Casa de l'Ardiaca*, bella construcció senyoriuola a la qual calia, per altra part, estalviar els riscos d'una transformació utilitària sempre temuda si era deixada a mans particulars.

Cap altre casal podia ésser més adient als propòsits municipals. La casa de l'Ardiaca, bastida damunt de les muralles de la Barcelona romana, conserva vestigis de totes les èpoques. Tres torres d'aquesta muralla i els dos trasts que les uneixen, encara visibles a la part baixa de la casa, són el basament damunt del qual l'ardiaca Lluís Desplà refeia de bell nou son estatge quan començava tot just la setzena centúria, i en feia el primer Museu arqueològic de la ciutat on trobaren racer segur les deixalles romanes, làpides o sepulcres, i on era cridat el pintor Bartomeu Bermejo, l'innovador, que decorà la capella de l'Ardiaca amb la taula famosa de la Pietat.

Mort Lluís Desplà, la casa de l'Ardiaca patí greu decadència i arribà a perill de total ruïna quan l'any 1870, en virtut de les lleis desamortitzadores dels béns eclesiàstics, fou venuda al més donant sense escoltar els planys de moltes entitats que en protestaren i que demanaven que l'edifici fos salvaguardat amb la declaració de Monument Nacional, que prou mereixia. Volgué l'atzar que la casa de l'Ardiaca, que havia vist morir Felip de Malla, i havia estat diverses vegades residència

dels Reis Catòlics, anés a parar a mans d'un home de bona voluntat, Josep Altimira, qui tingué durant les obres de restauració moments de bell encert. La declaració de Monument Nacional no trobà estat oficial fins l'any 1924, cinquanta anys després d'haver estat demanada.

L'Ajuntament ha fet en aquest edifici llargues obres de consolidació i d'adaptació, i ha procurat conservar sempre el caràcter de l'antiga residència ardiaconal, completant els elements inacabats i llevant-li afegidures enlletgidores.

Forma el nucli principal de l'Arxiu Històric la documentació municipal segregada de la documentació moderna, útil encara a l'Administració, que ha romàs a la casa de la Ciutat. El punt de separació ha estat ficat generalment en el Decret de Nova Planta per a les sèries documentals que tenen una continuació, o en la transformació administrativa de l'època constitucional per a les sèries closes. Una part del fons documental de les escrivanies judicials que havia estat recondida llargs anys en mans particulars ha passat també a la Casa de l'Ardiaca, així com alguns arxius gremials (Serrallers, Sastres, Dauradors i altres), i documents dispersos de caràcter notarial. El pla inicial de recollir a l'Arxiu Històric tots els fons de documentació local, excepció feta dels eclesiàstics, està, doncs, en vies d'execució.

L'Oficina de Publicacions Històriques adscrita a l'Arxiu, prosseguí l'edició del *Manual de Novells Ardits* (iniciada l'any 1892). L'any 1919 aparegué el volum XVI, compreniu dels anys 1652-1658 d'aquesta crònica municipal; l'any 1922, fou publicat el volum XVII que arriba fins l'any 1667. Ambdós volums donen la transcripció fidel del text original, i estan dotats de nombrosos apèndixs i de un índex alfabètic molt complet.

L'any 1920 començà la mateixa Oficina la publicació d'un *Recull de Documents i Estudis*. El fascicle I agrupava tota l'obra històrica de l'Ajuntament de Barcelona; el fascicle II donava la reproducció d'una *Crònica del Racional de la Ciutat (1334-1417)*, existent en un Ms. llatí de l'Arxiu Municipal que no havia pogut ésser gaire consultat fins ara; el fascicle III comprèn unes *Notes per a la història de la família comtal de Barcelona*, del Sr. F. Valls i Taberner.

L'any 1921, amb motiu de la celebració a Barcelona de la Primera Conferència General de Comunicacions i de Transports de la Societat de les Nacions, l'esmentada Oficina publicà una breu descripció de la Casa de la Ciutat de Barcelona, en la qual foren tingudes les reunions, text francès i anglès: *L'Hotel de Ville de Barcelone. Abregé historique. — The Barcelona Town Hall. Historic Summary* amb nombroses il·lustracions. Encara en 1922 aparegué en la *Gasetta Municipal de Barcelona* i en un tiratge apart una *Memòria de la formació i estat actual de la Biblioteca de l'Arxiu Històric de la Ciutat*.

Al costat de l'Arxiu fou iniciada una petita biblioteca auxiliar de Història local que ha rebut després diverses aportacions de singular interès. Senyalem principalment la col·lecció de llibres estrangers referents a la Península Ibèrica (uns sis mil volums), generós donatiu del Sr. Eduard Toda, i la col·lecció Massana d'obres d'Indumentària i Arts decoratives (uns cinc mil volums) que llegà a la ciutat el Sr. Agustí Massana. Altra secció així mateix important d'aquesta naixent Biblioteca és la que duu el nom d'Arxiu Bibliogràfic de Barcelona, on es recullen tots els impresos locals antics i moderns i especialment les publicacions periòdiques.

El llegat Massana, compren, ultra la *Biblioteca* altres dues fundacions: el *Premi Massana* que ha de convocar-se cada quatre anys per a premiar amb 20,000 ptes. una obra d'Història de la Indumentària o Iconografia de Catalunya, i l'*Escola d'Arts aplicades a la Indústria* que no ha estat encara inaugurada i que ha de tenir son estatge propi en la mateixa Casa de l'Ardiaca.

Les Fundacions Massana estan regides per un Patronat constituït, sota la presidència de l'Alcalde de Barcelona, per dos regidors de l'Ajuntament i els Presidents de quatre entitats culturals que actualment són l'Ateneu Barcelonès, la Junta de Museus, el Foment de les Arts Decoratives i l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (Secció Històrico-Arqueològica).

Així mateix radica ara a la Casa de l'Ardiaca el *Premi Martorell*, destinat als treballs d'Arqueologia d'Espanya, que es convoca cada cinc anys i que consta, com el Premi Massana, de 20,000 ptes.

L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

Els arxius eclesiàstics de la diòcesi de Tarragona, i molt particularment els de la capital, havien quedat, si no del tot destruïts, ben greument trossejats amb els trasbalsos i saqueigs dels quals foren víctima durant les guerres i les múltiples revoltes dels temps pretèrits; i, encara, les engrunes documentals salvades d'aquelles devastacions foren últimament dispersades o confusament arreo-